

Programma voor collega's in opleiding

4^e jaars (afstudeerfase) 2019 - 2020

**Voltijd traject Academische Opleidingschool Midden
Brabant**

VERSIE AOS T

Pedagogisch Handelen (OPH)

Vakdidactisch Ontwerpen (VDO)

Persoonlijke Professionele Ontwikkeling (PPO)

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	4
1. Academische Opleidingsschool Midden Brabant	5
2. Doelen en inhoud	7
3. Werkwijze en organisatie	8
- Tijdpad en planning	9
4. Afronding en beoordeling	13

Voorwoord

Beste Collega in Opleiding (CIO),

Wij heten je van harte welkom op de Academische Opleidingsschool Midden Brabant (AOS-MB).

In deze handleiding vind je het afstudeerprogramma van de AOS-MB, met bijbehorende opzet, opdrachten en praktische informatie. Dit afstudeerprogramma is voor de AOS Tilburg en de AOS Den Bosch gemaakt binnen dezelfde kaders.

De belangrijkste doelen van AOS-scholen zijn theorie en praktijk zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen en docenten (in opleiding) te stimuleren tot een onderzoekende houding. De praktijk van je stageschool kan leiden tot specifieke leervragen. Scholen zijn immers verschillend. Maak gebruik van de rijke leeromgeving die de school biedt.

Een belangrijk onderdeel van het afstudeerjaar is de stage. Als onderdeel van de stage worden binnen de AOS MB bijeenkomsten georganiseerd om je persoonlijke professionele ontwikkeling te ondersteunen (PPO). Naast de stage bestaat het afstudeerprogramma uit twee blokken; het Onderwijspedagogisch Handelen (OPH) en het Vakdidactisch Ontwerpen (VDO). OPH vormt de afronding van de APV-leerlijn en VDO is de afronding van de leerlijn vakdidactiek.

In deze beschrijving van het programma vind je de doelen, de inhoud, de werkwijze met planning en de toetsing van zowel PPO, OPH als VDO. De doelen, de inhoud en de toetsing zijn identiek aan het afstudeerprogramma op FLOT, maar de werkwijze en de planning kunnen afwijken. Hiervoor is bewust gekozen vanwege de specifieke uitgangspunten van het in de school opleiden.

Wij wensen je een fijne en leerzame afstudeerfase toe!

Het opleidingsteam van de AOS-MB.

Inleiding

De afstudeerfase bestaat uit 3 onderdelen; het Professioneel Handelen (stage) en PPO, OPH en VDO.

De module Onderwijspedagogisch Handelen (OPH) vormt de afronding van de APV-leerlijn in het curriculum van de bachelor lerarenopleiding. De module geeft je de kans aan te tonen dat je rekening kunt houden met de onderwijsbehoeften van leerlingen in jouw eigen onderwijspraktijk.

Vakdidactisch Ontwerpen (VDO) vormt de afronding van de leerlijn vakdidactiek in het curriculum van de lerarenopleiding. De module geeft je de kans aan te tonen dat je onderwijs kunt ontwerpen rekening houdend met de context van je school, de behoeften van je leerlingen en de doelen van je vak.

De officiële beschrijving van de doelen, inhoud, werkwijze en toetsing die horen bij de modules OPH en VDO is te vinden in de modulewijzers van FLOT (zie hiervoor FontysConnect). In het hier voorliggende document beschrijven we de zaken rond dit vak die voor jullie, studenten, van direct belang zijn binnen de context van de AOS MB. We adviseren echter om ook de tekst in de studiegids goed te lezen.

1. Academische Opleidingschool Midden Brabant

Als AOS-MB student kom je een aantal keren centraal bijeen met studenten van andere AOS MB scholen (zie hiervoor het tijdspad in hoofdstuk 5).

Het AOS-MB– team heeft een tiental speerpunten geformuleerd. We willen als AOS-MB zo het verschil maken met de reguliere stages.

Speerpunten AOS-MB:

1. AOS-MB neemt de dagelijkse onderwijspraktijk als vertrekpunt.
2. AOS-MB wil studenten begeleiden, maar meer nog opleiden.
3. AOS-MB hanteert de omgekeerde weg: vanuit de onderwijspraktijk werken naar theoretische concepten.
4. AOS-MB experimenteert met en reflecteert op ‘elementaire onderwijsactiviteiten’.
5. AOS-MB streeft naar een doorlopende leerlijn.
6. AOS-MB kijkt naar de (vak)didactiek op FLOT en sluit aan bij het APV-programma.
7. AOS-MB bevordert een onderzoekende leerhouding van studenten.
8. AOS-MB wil ruimte bieden aan die studenten die een onderzoekende houding aannemen.
9. AOS-MB sluit direct aan bij de leeruitkomsten voor Professioneel Handelen (stage).
10. AOS-MB wordt vormgegeven door SO’s (schoolopleiders), WPB (werkplekbegeleider) en IO’s (instituuopleider), die in de dagelijkse onderwijspraktijk werken.

Rolverdeling binnen het werkplekieren

Lijst met afkortingen:

FLOT	Fontys Lerarenopleiding Tilburg	WPB	Werkplekbegeleider
SO	Schoolopleider	IO	Instituutsopleider
OP	Onderwijsgevend personeel	SLB	Schoolloopbaanbegeleider
VT	Voltijd	DT	Deeltijd
LIO	Leraar in opleiding	SAS+	Stage aanmeldsysteem
HAVO	Hoger algemeen voorgezet onderwijs	CIO	Collega in opleiding
OMO	Ons middelbaar onderwijs	PTA	Programma toetsing en afsluiting
VMBO	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs	VWO	Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs
OOP	Onderwijsondersteunend personeel	PPO	Persoonlijke professionele ontwikkeling
OPH	Onderwijspedagogisch Handelen	VDO	Vakdidactisch Ontwerpen

2. Doelen en inhoud OPH, VDO en PPO

Het vierdejaarsprogramma richt zich met name op de volgende aspecten zoals beschreven in de leeruitkomsten van Professioneel Handelen (stage):

- Dagelijks werk (vakinhoudelijk, vakdidactisch en pedagogisch)
- Door het jaar heen werken in de context van de school
- Ontwikkeling als professional (kritisch, reflectief en onderzoekend)

Leeruitkomsten (Onderwijsdoelen) voor OPH en VDO

Leeruitkomsten Onderwijspedagogisch Handelen:

1. De student onderbouwt zijn visie op de pedagogische functie van de school waarbij hij inzoomt op de kernconcepten die beschreven staan in de generieke kennisbasis bachelor uit het tweedegraads gebied. Vanuit deze visie formuleert hij nieuwe leervragen voor zijn toekomstig onderwijspedagogisch handelen.
2. De student verantwoordt zijn onderwijspedagogisch handelen als startbekwame professional vanuit verschillende theoretische bronnen en door op systematische en navolgbare wijze de onderwijspraktijk geanalyseerd te hebben waarmee hij laat zien te beschikken over een kritisch-reflectieve en onderzoekende houding passend bij de specifieke kenmerken van de afstudeerrichting AVO of BGO.
3. De student reflecteert op zijn leerproces tot startbekwame professional op het gebied van onderwijspedagogisch handelen waarbij hij feed up, -back en -forward van anderen inzet om verbeterpunten te formuleren voor zijn (door)ontwikkeling als professional specifiek binnen de context van het AVO of BGO.

In de rubric in de modulewijzer staat omschreven aan welke criteria je opdracht van OPH dient te voldoen.

Leeruitkomsten Vakdidactisch Ontwerpen:

1. De student toont aan hoe hij een startbekwame, initiatiefrijke professional is die op systematische en onderbouwde wijze een innovatieve bijdrage levert aan (door)ontwikkeling van een vakdidactisch ontwerp, binnen de context van de ontwikkeling op de school waarvoor de student het ontwerp maakt, passend bij de vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid voor zijn opleiding en zijn afstudeerrichting (AVO of BGO) .
2. De student toont aan hoe het ontwerpproces gericht op de (door)ontwikkeling van het vakdidactisch ontwerp vorm heeft gekregen middels reflectie en feedback vanuit de schoolpraktijk en peers.

In de rubric in de modulewijzer staat omschreven aan welke criteria je opdracht van VDO dient te voldoen.

Leeruitkomsten (Onderwijsdoelen) voor PPO

1. De student laat zien dat hij beschikt over het vermogen zelfsturing te geven aan zijn professionele ontwikkeling. De student maakt keuzes die hem verder helpen in zijn leerproces zoals verwacht wordt van een karaktervolle leraar.
2. De student laat een onderzoekende houding zien als het gaat om zijn eigen ontwikkeling en die van de leerling. Tevens levert de student een bijdrage aan de ontwikkeling van de collega cio door het geven en ontvangen van feedback/ feed forward.
3. De student communiceert schriftelijk en mondeling in helder en in correct Nederlands op niveau 4F

3. Werkwijze en organisatie

Opbouw programma

- De vrijdag is de opleidingsdag bij FLOT. Studenten van een AOS opleidingsschool hoeven niet elke vrijdag op FLOT te zijn, maar ze moeten wel in de gelegenheid zijn om af en toe op vrijdag op FLOT te komen. Eventuele stageverplichtingen op vrijdag altijd in overleg met SO en IO!
- In week 7 van periode 1 krijg je feed forward van je begeleider, beoordelaar. Per opleiding of opleidingsschool wordt gecommuniceerd wat er van je verwacht wordt.
- Je hebt gemiddeld een halve dag per week gelegenheid om op school, naast de andere stage-activiteiten, te werken aan OPH en VDO. Daarnaast zal je middels zelfstudie de nodige tijd aan je afstudeerproducten moeten besteden.
- OPH en VDO worden afgesloten aan het einde van periode 3. De procedure rond de beoordeling en afsluiting wordt per cluster (AOS wordt beschouwd als cluster) georganiseerd.
- Je wordt in de eerste plaats begeleid door de procesbegeleiders op de AOS. Daarnaast is voor OPH en VDO een adviseur van de eigen vakgroep beschikbaar voor specifieke, inhoudelijke vragen.

Tijdpad en planning

Onderwijs week	Bijeenkomst	Locatie	Inhoud
P0.1	22-08-2019	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P1.0	29-08-2019	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P1.1	5-9-2019	AOS	Ontwikkelbijeenkomst
P1.2	12-9-2019	AOS	Kennismakingsbijeenkomst AOST <i>Actie studenten n.a.v. de bijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Lees programmaboekje en modulewijzers OPH-VDO • Zet ideeën voor OPH-VDO op half A4tje • Start dagboek/logboek OPH t.b.v. verkennen (verlegenheids)situatie
P1.3	19-9-2019	AOS	OPH – VDO intervisie <i>Actie studenten n.a.v. de bijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Start plan van aanpak VDO • Dagboek/ logboek OPH
P1.4	26-9-2019	AOS	OPH – VDO <i>Actie studenten n.a.v. de bijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Maken plan van aanpak en meenemen • Feedback van WPB op plan van aanpak • Literatuurverkenning
P1.5	3-10-2019	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P1.6	10-10-2019	AOS	OPH – VDO Doel: <ul style="list-style-type: none"> • Plan van aanpak bespreken met critical friends • Plan van aanpak bijstellen a.d.h.v. verworven feedback <i>Acties studenten n.a.v. de bijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Werkplan en plan van aanpak maken/ bijstellen • Plan van aanpak VDO naar beoordelaar
Herfstvakantie			
P1.7	24-10-2019	AOS	OPH – VDO
P1.8	31-10-2019	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P1.9	4-11-2019		Tentamenweek
P1.10	14-11-2019	AOS	PPO <ul style="list-style-type: none"> • Voor alle AOS-MB-studenten bij een nader te communiceren locatie van AOS-MB Tilburg/ Den Bosch • Keuze uit thema's: 4 workshops in 2 rondes workshops
P2.1	21-11-2019	AOS	OPH – VDO

P2.2	28-11-2019	AOS	PPO <ul style="list-style-type: none"> • Mentoraat - oudergesprekken
P2.3	5-12-2019	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P2.4	12-12-2019	AOS	OPH – VDO <ul style="list-style-type: none"> • Aanleiding, onderzoeksvragen, literatuur, methode
P2.5	19-12-2019	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
Kerstvakantie			
P2.6	09-01-2020	AOS	OPH – VDO
P2.7	16-01-2020	AOS	OPH – VDO <ul style="list-style-type: none"> • Feedback op de tussentijdse producten • Acties benoemen voor aankomende periode
P2.8	23-1-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P2.9	27-1-2020		Tentamenweek
P2.10	6-2-2020		PPO <ul style="list-style-type: none"> • Voorbereiding op sollicitatie
P3.1	13-2-2020	AOS	OPH – VDO
P3.2	20-2-2020	AOS	PPO <ul style="list-style-type: none"> • Solliciteren
Voorjaarsvakantie			
P3.3	5-3-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P3.4	12-3-2020	AOS	OPH – VDO
P3.5	19-3-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P3.6	26-3-2020	AOS	OPH – VDO
P3.7	2-4-2020	AOS	OPH – VDO
P3.8	9-4-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P3.9	13-4-2020		Tentamenweek
P3.10	20-4-2020		Herkansingsweek en Meivakantie (op eigen school, maar niet op FLOT)
Meivakantie			
P4.1	7-5-2020	AOS	OPH – VDO <ul style="list-style-type: none"> • Reparatie
P4.2	14-5-2020	AOS	Feestelijke afsluiting
P4.3	21-5-2020		Hemelvaart
P4.4	28-5-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst

P4.5	4-6-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P4.6	11-6-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P4.7	18-6-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P4.8	25-6-2020	Eigen school	Ontwikkelbijeenkomst
P4.9	29-6-2020		Tentamenweek
P4.10	6-7-2020		Herkansingsweek en einde afstudeerstage

4. Bijeenkomsten

- OPH – VDO: werkbijeenkomsten waarin het proces rondom het werken aan OPH en/of VDO centraal staat.
- Ontwikkelbijeenkomsten: de studenten zijn op de eigen school en kunnen, tenzij er schooleigen activiteiten georganiseerd worden, zelf werken aan OPH/VDO samen met WPB, overige collega's (in opleiding).
- PPO: een viertal bijeenkomsten in de vorm van workshops of anderszins praktisch van aard.

5. Begeleiding en beoordeling

De begeleiding en beoordeling van OPH en VDO is in handen van:

Procesbegeleider:

Elke student wordt bij de modules OPH en VDO ondersteund door een procesbegeleider. Deze procesbegeleider is de dagelijkse begeleider met als voornaamste taak de student te ondersteunen bij het doorlopen van het proces om de gevraagde beroepsproducten te ontwikkelen. Hierbij is te denken aan het stellen van kritische vragen, hardop meedenken en mogelijkheden voor het verkrijgen van verdere informatie te verkennen bijvoorbeeld bij de adviseur. Samen met de beoordelaar vormt de procesbegeleider het beoordelingskoppel die beide beroepsproducten in consensus beoordeelt.

Beoordelaar:

Deze beoordelaar geeft feedback en feedforward op je plan van aanpak en beoordeelt je eindproduct volgens de rubric. Samen met de procesbegeleider vormt de beoordelaar het beoordelingskoppel dat beide beroepsproducten in consensus beoordeelt.

Adviseur:

Elke student kan inhoudelijk advies vragen aan adviseurs. Dit kunnen adviseurs zijn vanuit de opleiding, vanuit het cluster, maar ook vanuit je school (denk aan WPB). Vanuit je opleiding wordt gecommuniceerd op welke manier de adviseurs worden ingezet en wie dit zijn. Dit kan zowel individueel advies zijn maar ook inhoudelijke colleges op opleidings-/clusterniveau.

Het is belangrijk dat je deelneemt aan het begeleidingsproces en feedback van de begeleiders verwerkt. Als je dit achterwege laat komt je werk niet in aanmerking voor beoordeling.

Je dient tijdens dit proces zichtbaar gebruik te maken van een critical friend.

Rol van een critical friend: Zoals de naam al aangeeft is een critical friend een kritische sparringpartner. De kritische vragen van de critical friend dienen je in staat te stellen na te denken over instrumentele, morele, pedagogische en/of ethische aspecten van je onderzoek. De volgende gespreksactiviteiten (Ponte, 2002a) zijn daarvoor geschikt: gezamenlijk verkennen van een probleem, elkaar concrete voorbeelden geven, elkaar voorzien van tips en adviezen, elkaar bemoedigend toespreken en onderling uitwisselen van ervaringen en ideeën. Dit leidt tot het continu bijstellen van je eigen proces.

Je levert een product aan dat inzicht geeft in het leren dat heeft plaatsgevonden. Hierbij dien je de volgende zaken inzichtelijk en navolgbaar te maken:

- Nieuw vergaarde inzichten in het eigen handelen en het effect daarvan op het leren van jouw leerlingen/studenten
- Onderbouwing van het eigen handelen (oud en nieuw) in relatie tot het leren van jouw leerlingen/studenten
- De rol en vorm van voortgezette professionalisering als onderdeel van het eigen toekomstig handelen.

Professionele aanwezigheid als onderdeel van een professionele houding

Tijdens de bijeenkomsten staat 'leren van en met elkaar' centraal. Actieve en professionele participatie aan de bijeenkomsten is een **voorwaarde** om de **toetsing** te kunnen afronden.

Daaronder wordt verstaan:

- aanwezig zijn;
- gemaakte afspraken nakomen;
- een actieve houding aannemen en initiatief tonen;
- je aan de regels en gedragscodes houden die aan de orde zijn.

Als een student vanwege bijzondere omstandigheden (ter beoordeling van de docent) een bijeenkomst afwezig is, dan is de student verplicht de inhoud van de bijeenkomst zelfstandig 'in te halen'.

Bij meer dan twee absenties tijdens een periode kan de module niet afgesloten worden en zal de student het daaropvolgende studiejaar opnieuw moeten deelnemen aan de module.

4. Afronding en beoordeling

Onderwijs Pedagogisch Handelen

De eindbeoordeling van OPH vindt, net als die van VDO, plaats aan het eind van periode 3 aan de hand van een beoordelingsrubric (zie modulewijzer OPH). De procesbegeleider treedt op als beoordelaar, samen met een tweede beoordelaar. De beoordeling vindt plaats in consensus.

OPH wordt in de eerste plaats beoordeeld aan de hand van het product dat je hebt gemaakt. Daarnaast vindt een eindgesprek plaats en een presentatie aan de studenten binnen de opleidingsschool en de begeleiders. Mogelijk kunnen ook andere belangstellenden hier in overleg bij betrokken worden.

Het eindproduct van de module OPH laat zien:

- hoe je het onderwijspedagogische vraagstuk dat je hebt geformuleerd hebt aangepakt (het 'proces') en..
- wat het resultaat daarvan is, dat wil zeggen wat het antwoord op je leervraag is.

Het eindproduct wordt beoordeeld volgens de beoordelingsrubric (zie studiewijzer OPH). Het is dan ook van belang dat je de beoordelingsrubric zorgvuldig leest en dat je deze gebruikt om te controleren in hoeverre je eindproduct aan de criteria van de rubric voldoet.

Wat de vorm van het eindproduct betreft heb je veel vrijheid, zolang het product maar aan de hand van de rubric beoordeeld kan worden. Voorbeelden van mogelijke eindproducten zijn:

- een blog waarin je regelmatig en op een persoonlijke manier de voortgang en resultaten van je werk beschrijft;
- een vlog waarin je regelmatig en op een persoonlijke manier de voortgang en resultaten van je werk laat zien;
- een 'casestudy' waarin je de ontwikkeling van een of enkele leerlingen in detail beschrijft;
- een handelingsplan waarin je beschrijft hoe er ten aanzien van het vraagstuk gehandeld kan worden. Ook hierbij hoort een beschrijving van het proces: hoe ben je tot dit handelingsplan gekomen?
- meer 'creatieve' en persoonlijke producten zoals een dagboek of een documentaire.

Je kunt óók denken aan een meer traditioneel schriftelijk 'onderzoeksrapport'. Omdat de manier van werken bij OPH in de meeste gevallen niet zo goed past bij de klassieke methode van onderzoek, zal de vorm van zo'n traditioneel onderzoeksrapport meestal niet voor de hand liggen.

Vakdidactisch Ontwerpen

De eindbeoordeling van VDO (en OPH) vindt plaats aan het eind van periode 3 aan de hand van de beoordelingsrubric die je vindt in de modulewijzers van OPH en VDO. De procesbegeleider treedt op als beoordelaar, samen met een tweede beoordelaar. De beoordeling vindt plaats in consensus.

Gedurende drie periodes werk je aan de volgende onderdelen. Deze onderdelen vormen tevens je eindproducten:

- (Her)ontwerp: Je formuleert een vakdidactische uitdaging. Daarbij ontwerp je onderwijs. Het zou kunnen dat je een lessenreeks hebt liggen die aansluit bij de vakdidactische uitdaging. Als dat zo is dan ga je deze lessenreeks verbeteren, uitvoeren, de effectiviteit ervan meten en daarop reflecteren. Een andere mogelijkheid is dat je vanuit niets opnieuw begint en vanuit

een vakdidactische uitdaging een vakdidactisch ontwerp maakt, uitvoert, de effectiviteit ervan meet en daarop reflecteert. Je ontwerpt zowel een leerling- als een docentenversie zodat je materiaal overdraagbaar is.

- Artikel: je schrijft een artikel dat geplaatst kan worden in een vakblad passend bij jouw vak. Het artikel heeft als doel vakcollega's te informeren. In het artikel verantwoord je je ontwerpproces. Je gaat hierbij in op je ontwerp- en procesvragen, de wijze van gegevensverzameling en je visie op goed lesmateriaal en je vak. Richtlijn voor het artikel is 2000 woorden.
- Poster: door middel van een poster informeer je studiegenoten en andere toehoorders over je persoonlijke ontwikkeling en onderzoekende houding n.a.v. je doorlopen proces. Ook geef je inzicht in je vakdidactische uitdaging, het ontwerpproces, je visieontwikkeling en vakdidactische onderbouwing. Tijdens en na afloop van je posterpresentatie dien je in staat te zijn om vragen van toehoorders te beantwoorden en in discussie te gaan over je ontwerp.